

איתמר דרורי

הַזֶּז: סיפור, חיים

מכון בן־גוריון
לחקר ישראל והציונות
אוניברסיטת בן־גוריון בנגב
קריית שדה בוקר

מקורות

ביבליוגרפיה מקיפה של יצירת הזו שראתה אור בעיתונות ובדפוס בעברית ובתרגום ללעז פורסמה בידי רפאל ויזור, **ביבליוגרפיה מוערת של כתבי חיים הזו**, האוניברסיטה העברית ויד למורשת חיים הזו, ירושלים תשנ"ב. עבודתו מייתרת את ההפניה לפרסומי הזו בכתבי עת בפרק זה. על ספרי הזו בעברית ובתרגום ללעז שראו אור לאחר תשנ"ב ראו לעיל בעמ' 218 ובהערות שם. על עבודות המחקר שנכתבו על יצירת הזו עד היום ראו פירוט בנספח א'; סקירה מקיפה של מחקר וביקורת על יצירת הזו שראו אור עד שנת 1978 הובאה אצל הלל ברזל (עורך), **חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו**, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 392-404. מסיבה זו נכללו כאן רק פריטים שהזכרתי בספר זה.

ארכיונים

- ארכיון י"ד למורשת חיים הזו, ירושלים.
- ארכיון גנויים, תל אביב.
- ארכיון המדינה, ירושלים.
- ארכיון עגנון, ירושלים.
- ארכיון המכון למורשת בן-גוריון, שדה בוקר.
- הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים.
- ארכיון שלונסקי, מרכז קיפ, אוניברסיטת תל אביב.

ספרי חיים הזו לפי סדר פרסומם

- בישוב של יער: רומן (שני כרכים), אברהם יוסף שטיבל, ברלין ותל אביב תר"ץ.
- יחיים שבורים: סיפורים, עם עובד, תל אביב תש"ב (מהדורה ב': תשכ"ח).
- היושבת בגנים: רומן, עם עובד, תל אביב תש"ד (מהדורה ב': תשכ"ח).
- אבנים רותחות: סיפורים, עם עובד, תל אביב תש"ו (מהדורה ב': תשכ"ח).
- יעיש [רומן] (ארבעה כרכים), עם עובד, תל אביב תש"ז-תשי"ב (מהדורה ב': תשכ"ח).
- בקץ הימים: מחזה בשלוש מערכות, עם עובד, תל אביב תשי"ח (מהדורה ב': תשכ"ח).
- סיפורים נבחרים [עם ביאורי מילים מאת נ. ח. בן משה], דביר, תל אביב תשי"ב.
- חיים הזו: לקט ומבוא, מאת ש"י (שמואל ישעיהו) פנואלי, עם עובד (סדרת 'מסילות', סופרי מופת לבתי הספר), תל אביב תשי"ד.
- צל הפוך [סיפורים], עם עובד, תל אביב תשט"ו.
- דלתות נחושת [סיפור], דבר, תל אביב תשט"ז (מהדורה ב' בשני כרכים: תשכ"ח).
- חגורת מזלות: סיפורים, עם עובד, תל אביב תשי"ח (מהדורה ב': תשכ"ח).
- חתן דמים (מהדורה ביבליופילית מנוקדת), ציורים: רות צרפתי, מחברות לספרות, תל אביב 1960.
- בקולר אחד, עם עובד, תל אביב תשכ"ג (מהדורה ב': תשכ"ח).

מבחר הסיפורים לבתי הספר התיכונים [עם הקדמה], עיונים והארות מאת יעקב בהט וביאורי מילים בשולי העמודים מאת חיים באר, עם עובד, תל אביב תשל"ל.

מבחר סיפורים, עריכה, מבוא, ביאורים ומילון: אברהם אהרוני, קרן התרבות, ניו יורק 1971.

אנך-שעות: סיפורים, עם עובד, תל אביב תשל"ג.

פעמון ורימון: סיפורים, הביאה לבית הדפוס אביבה הזו, עם עובד, תל אביב תשל"ה.

משפט הגאולה [נאומים], הביאה לבית הדפוס אביבה הזו, עם עובד, תל אביב תשל"ז.

פרקי מהפכה: סיפורים, הביאה לבית הדפוס אביבה הזו, עם עובד, תל אביב תשמ"א.

עשרה סיפורים: מבחר חדש, ליקטו והביאו לבית הדפוס אביבה הזו וחיה הופמן, ביאורי מילים בשולי העמודים וביבליוגרפיה מאת חיה הופמן, על המבחר החדש מאת אביבה הזו, עם עובד, תל אביב תשמ"ח.

הדרשה וסיפורים נבחרים, דביר, תל אביב תשנ"א.

ימלא, אבן חושן, רעננה תשס"ה.

בצלן של מלכויות: סיפורים, מוסד ביאליק, ירושלים תש"ע.

מקורות בעברית

אבן-זוהר, איתמר, 'הצמיחה וההתגבשות של תרבות עברית מקומית וילידית בארץ-ישראל, 1882-1948', קתדרה, 16 (1980), עמ' 165-189, ובפרט עמ' 170.

אברמסקי, יעקב דוד, 'אגרת לזאב יוס'פון (יוסקוביץ)', אגרות יעקב דוד אברמסקי, ההדירה והוסיפה הערות: שולה אברמסקי; הקדים מבוא: נתן רוטנשטרייך, ספריית פועלים, תל אביב תשנ"א, עמ' 208.

אוחנה, דוד, משיחיות וממלכתיות: בן-גוריון והאינטלקטואלים בין חזון מדיני לתאולוגיה פוליטית, מכון בן-גוריון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, שדה בוקר תשס"ד, עמ' 204-247.

אוכמני, עזריאל, 'באין מטרה - בשולי "היושבת בגנים" לח. הזו', לעבר האדם: דברים בשולי הספרים והזמן, הקיבוץ הארצי, מרחביה 1953, עמ' 257-264.

אוכמני, עזריאל, 'לעבר השתחררות? (עם קריאת 'יעיש' לח. הזו)', על המשמר (21 בנובמבר 1952), עמ' 5-6 (נדפס שנית בספרו: לעבר האדם: דברים בשולי הספרים והזמן, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר וספריית פועלים, מרחביה 1953, עמ' 265-282).

אונגרפלד, משה, ביאליק וסופרי דורו, עם הספר, תל אביב תשל"ד, עמ' 111-112.

אופק, עטרה, רינה גרוסמן ויעקב לבל, ריאיון עם חיים הזו (8 בינואר 1969), 'המרכז לטלוויזיה הלימודית', בתוך אתר הטלוויזיה החינוכית: <http://www.23tv.co.il/1474-he/Tachi.aspx>. תאריך אחזור: 2015.7.10.

אורלך, חיים, 'שימות וציגונים: עם זכרו של חיים הזו', הדאר, 5 באוקטובר 1973.

אורן, יוסף, 'בין "אבן שעות" ל"אבנים רותחות"', הארץ, 27 באפריל 1973.

אורן-נורדייה, מיכל ורות קרק, ירושלים וסביבותיה: רבעים, שכונות וכפרים 1800-1948, אקדמון, ירושלים תשנ"ה, עמ' 200-201.

אחמיאיר, אורה וחיים באר (עורכים), 1900-2000: מאה שנות תרבות: היצירה העברית בארץ-ישראל, ידיעות אחרונות ועם עובד, תל אביב תש"ס, עמ' 9-230.

- אטינגר, שמואל, בין פולין לרוסיה, מוסד ביאליק ומרכז זלמן שזר, ירושלים תשנ"ה, עמ' 387-390.
- אידר, דרור, 'שירת ימים ושחקים בלבו', *JSIJ*, 4 (2005), עמ' 64-65.
- אייזנשטדט, שמואל נח, החברה הישראלית: רקע, התפתחות ובעיות. מאנס. ירושלים תשל"ג, עמ' 333.
- , 'מוסקבה העברית בימי מלחה"ע הראשונה', קציר: קובץ לקורות התנועה הציונית ברוסיה, א, מסדה בשיתוף הוועד הציבורי לתולדות התנועה הציונית ברוסיה, תל אביב תשכ"ד, עמ' 150-153.
- אלחנני, אברהם חיים, 'עם חיים הזו' (להופעת המהדורה החדשה של כתביו), דבר, 26 בינואר 1968.
- , 'שיחות עם חיים הזו', שבט ועם. ג (תשל"ח), עמ' 361-421.
- , 'ארבעה שסיפרו, במערכה, ירושלים תשל"ח, עמ' 91-210.
- אלמגור, א', 'איש הניגודים של הספרות העברית', ידיעות אחרונות, 25 במרס 1973.
- אלעד | לנדן | פנחס וחתום: פ. אלעד, תמורות, ניסן תשל"ג, עמ' 57.
- אלפרין, א', 'פרשת חייו', בתוך: יצחק אשר ניידיץ', בחלום ובמעשה: ספר זכרון. מ. ניומן, תל אביב תשט"ז, עמ' 63.
- אלתרמן, נתן, 'האמנם ויכוח סרק?', מעריב, 22 בנובמבר 1968.
- ארז, יהודה (עורך), אגרות דוד בן-גוריון, ב, עם עובד ואוניברסיטת תל אביב, תל אביב תשל"ג, עמ' 318-327, איגרות 429 ו-433.
- , (עורך), חלוצים היינו ברוסיה, עם עובד, תל אביב תשל"ו, עמ' 219, 220-223.
- ארליך, אורי, 'נשנאה עלי' עבודתי. אבל אל תהיה חושש, את הספר אשלח לך בזמן'. כל העיר, 16 ביוני 2006, עמ' 70-74.
- ארנבורג, אליה, אנשים, שנים, החיים, ב, מרוסית: אליהו פורת, ספריית פועלים והקיבוץ הארצי, מרחביה 1962, עמ' 76, 78, 84-88.
- אפלפלד, אהרון, עוד היום גדול - ירושלים: הזכרון והאור, כתר ויד יצחק בן-צבי, ירושלים 2001, עמ' 96-98, 102.
- אשד, אלי, 'בעקבות "חתן דמים" של חיים הזו', חלק שני (18 באפריל 2011), אתר 'יקום תרבות', <http://www.yekum.org/2011/04/בעקבות-חתן-דמים-של-חיים-הזו-החלק-השני/>, תאריך אחזור: 10.7.2015.
- אשכול, לוי, 'מכתב גלוי לחיים הזו', דבר, 26 באפריל 1963, עמ' 3.
- אשכולי, אהרון זאב, 'חתן דמים', העולם, יח (1930), עמ' 784, 792; 802-804 (נדפס שנית בתוך: הלל ברזל | עורך), חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו. עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 91-99).
- בולוק, אלאן ואוליבר סטאליבראס, מילון פונטנה למחשבה מודרנית, עורך המהדורה העברית: אלי שאלתיאל, עם עובד, תל אביב תשמ"ח, עמ' 423, הערך 'דיאליזם סוציאליסטי'.
- ביאליק, חיים נחמן [איגרות לרבניצקי], בתוך: פישל לחובר (מהדיר), איגרות ח.נ. ביאליק, ב, תל אביב תרצ"ח, עמ' רט-ריא, איגרת שנו, ריח-ריט, איגרת שנו.
- , 'איגרת ליעקב איגור', בתוך: פישל לחובר (מהדיר), איגרות ח.נ. ביאליק, ב, תל אביב

תרצ"ח, עמ' רח-רט, איגרת שמט.

—, דברים שבעל פה, א, דביר, תל אביב תרצ"ה, 'על התרבות העברית' (אלול תרפ"א), עמ' לו. בילצקי, י.ח., ה. לייזויק: הדרמטורגיה החזיונית, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשל"ט, עמ' 46-47.

בן־אור (אורינבסקי), אהרון, 'הסיפור ההיסטורי או הערכת עצמו לאור החורבן והגאולה - חיים הזז', תולדות הספרות העברית בדורנו, ב, יזרעאל, תל אביב תשכ"ח, עמ' 92-131.

בן־גוריון, דוד וחיים הזז, 'דו־שיח בין ראש הממשלה ושר הבטחון ד. בן־גוריון לבין הסופר חיים הזז', הפועל הצעיר, 25 בספטמבר 1962, עמ' 15-18 (נדפס שוב בכמה מהדורות: על המדינה והספרות: דו שיח, ד. בן־גוריון - ח. הזז, הוצאת מרכז מפא"י, תל אביב 1962; פנים אל פנים, 12 באוקטובר 1962, עמ' 18-19, 21-22; הדאר, 2 בנובמבר 1962, עמ' 4-6; ולאחרונה: אניטה שפירא, התנ"ך והזהות הישראלית, מאגנס, ירושלים 2005, נספח 11, עמ' 144-158).

בן־גוריון, דוד, מכתב לחיים הזז (10 ביולי 1968), בתוך: זהבה אוסטפלד (עורכת), הזקן והעם, משרד הביטחון, ירושלים 2001, עמ' 24-25.

בן־גוריון, עמנואל, 'עגנון ואולי', דבר, 21 במרס 1941, עמ' 4.

בן־יוסף, יצחק, קווים: תכנית והדגמות להוראת הספרות בכיתות ה-ח, אורים, תל אביב תשי"ד, עמ' 156-159.

בן־ישי, אהרון זאב, 'ספרות ועיתונות עברית ברוסיה בתקופת המהפכה ואחריה', העֶבֶר, טו (אייר תשכ"ח), עמ' 170.

—, 'תחנות בביוגרפיה של חיים הזז', שלושה מאמרים, דבר, 25 באוקטובר 1957, עמ' 5-6; 1 בנובמבר 1957, עמ' 5; 8 בנובמבר 1957, עמ' 5-6.

בן־נחום, דניאל, 'במעגלי סתירות', על המשמר, דף לסיפורת, 1 בפברואר 1956, עמ' 5-6; 4 במאי 1956, עמ' 1-2; 22 ביוני 1956 [?], עמ' 1-2.

בן־ענת, ברוך, 'פרעות אוקראינה: 1919-1921', כיוונים, 10 (תשנ"ז), עמ' 105-139.

בן־פזי, חנוך, 'על הדיבור שבכתובים ועל הכתוב שבדיבורים', דימוי, 28 (2007), עמ' 36-48. בן־שושן, תמר, 'חתן דמים: מחקר תימטולוגי בעיצוב רב גרסאי בספרות העברית לדורותיה', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בראילן, רמת גן תשס"ו.

בנשלום, בן ציון, 'לידתם של כפרים', הדאר, 30 בספטמבר 1960, א-ג (הדפסה שנייה); הפועל הצעיר, 20 בנובמבר 1958, ד-ז (נדפס גם בתוך: בן ציון בנשלום, אורחות יצירה, אגודת הסופרים ומסדה, תל אביב 1966, עמ' 120-132).

ברברובה, נינה, ההדגשות הן שלי, מרוסית: צבי ארד, דביר, תל אביב תשנ"ג.

ברגד, זאב, 'מבט חדש ביצירותיו התימניות של חיים הזז', הספרות, ד (תשל"ג), עמ' 232-250. ברוך, יצחק ליב, "המליצה" החדשה לסיפורו של חיים הזז "ביישובו של יער", הבוקר, 15 בינואר 1937, עמ' 3.

בר־זוהר, מיכאל, בן גוריון, א, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 208, 597.

ברזל, הלל, המאה החצויה: ממודרניזם לפוסט־מודרניזם, ספריית פועלים, בני ברק תשע"א, עמ' 466-536.

—, 'חיים הזז (במלאת לסופר ששים שנה)', הד החינוך, 28 בנובמבר 1957.

- , 'חיים הזו: מילים בגדולתן (עיון מחודש בסיפורי תימן של המספר)', גזית, כז, ט-יב (תשל"א), עמ' 8, 12.
- , 'מבוא: יצירתו של חיים הזו - ביקורת ומחקר', בתוך: הנ"ל (עורך), חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו. עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות. תל אביב תשל"ח, עמ' 9-64.
- , חיון וחזיון: פרנץ קאפקא, גרשון שופמן, חיים הזו, נתן אלתרמן, אהרן אפלפלד, א' ב' יהושע, יחדיו, תל אביב תשמ"ח, עמ' 90-91.
- , בריוסף, חמוטל, 'ההתקבלות של ליאוניד אנדרייב בספרות ובתיאטרון בעברית וביידיש', חוליות, 8 (2004), עמ' 329-342, ובפרט עמ' 330.
- , 'הלגיטימציה של האגואיזם בספרות העברית החדשה'. קריאות ושריקות. כרמל, ירושלים 2005, עמ' 74, 99-111.
- , 'הציונות והקוסמופוליט היהודי', עידן הציונות (תש"ס), עמ' 127-143.
- , 'כשלונו של סופר גדול', ידיעות אחרונות, 14 ביוני 1963.
- , 'סימבוליזם בשירה האירופית והעברית', בתוך: <http://archive.is/Yldd>. תאריך אחזור: 14.7.2015.
- , 'תרגומו הגנוז של גורסקי ויחסיו של ביאליק עם חבורת הנוצרים "בני גולגולתא"', בתוך: [goo.gl/wLHkvv](http://www.goo.gl/wLHkvv). תאריך אחזור: 14.7.2015.
- , 'הרשימה מז'אנר של מעבר מריאליזם לסימבוליזם בספרות העברית, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב תשמ"ט.
- , 'מבוא לספרות הדקאדנס באירופה, משרד הביטחון, תל אביב 1994, עמ' 138-148.
- , 'סימבוליזם בשירה המודרנית, ספריית פועלים, תל אביב 2000, עמ' 49-68.
- , בריןקר, מנחם, עד הסמטה הטבריינית, עם עובד, תל אביב תש"ן, עמ' 291, הערה 81.
- , ברלוביץ', יפה, 'הסיוט של שלום עליכם התימני', הארץ, 6 במרס 2009.
- , ברנשטיין, אורי, 'הרבה דברים וחילופיהם', יוכני, יג (אדר ב תשכ"ג), עמ' 99-101.
- , ברסלבסקי, משה (עורך), חנה סנש: יומנים, שירים, עדויות, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1994, עמ' 121, 209, 227, 249.
- , ברקוביץ', יצחק דב, 'אגרות לשלמה צמח (כו ניסן תש"ד-ד-ו אייר תשט"ו)', גנזים, ו (תשנ"ד), עמ' 189, 231.
- , ברשאי, אבינועם, 'המאמין והמוכיח', מאזנים, מו, 3 (שבט תשל"ח), עמ' 200-208.
- , 'מ"פרקי מהפכה" (תרפ"ד) ל"דלתות נחושת" (תשט"ז)', ירושלים, ט-י (1975), עמ' 163-152 (נדפס שנית בתוך: הלל ברזל [עורך], חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 245-258).
- , 'חיים הזו: הסופר, הדרשן והנאום', מחקרי ירושלים בספרות עברית, ז (תשמ"ה), עמ' 7-34.
- , בשן, רפאל, 'אם ימרוד הנוער - יש תקוה: ראיון השבוע עם חיים הזו', מעריב, 14 בספטמבר 1966, עמ' 16.
- , 'חיים הזו פותח את דלתות הנחושת', מעריב, 29 בדצמבר 1967, עמ' 20, 25.
- , 'לא לנצח תעמוד לנו תהילת הגנרלים' [ראיון עם חיים הזו], ידיעות אחרונות, 2 במרס 1973.
- , 'ראיון השבוע עם חיים הזו - אזרח כבוד של ירושלים', מעריב, 26 בספטמבר 1969, עמ' 16.

- , יש לי ראיון, עם עובד, תל אביב 1965, עמ' 328-335.
- גוברין, נורית, 'סיפורי-המהפכה כסוג ספרותי', בתוך: דן לאור ודב סדן (עורכים), מאסף חיים הזז (יא), אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 236-256.
- גוטיקינד, נעמי, 'אחריותו של יוצר - שיחה עם הסופר חיים הזז', הצופה, 15 בינואר 1971.
- גויטיין, שלמה דב, 'מפעלו התימני של הזז', מולד, ט (תשי"ב), עמ' 311-317 (נדפס שנית בתוך: הלל ברזל [עורך], חיים הזז: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 232-244).
- גולד, א', 'חיים הזז: 60 שנות חיים, 40 שנות יצירה', קול העם, 27 בנובמבר 1957.
- גולדברג, לאה, 'דמותו של פושקין', הספרות הרוסית במאה התשע-עשרה, פועלים, תל אביב תשכ"ט, עמ' 15.
- גולצ'ין, משה, ברוך קורצווייל כפרשן של תרבות, אוניברסיטת בראילן, רמת גן תשס"ט, עמ' 45.
- גורי, דליה, 'פרשנות כעקרון קיומי: הסבר, הבנה וניכוס בהרמנויטיקה של פול ריקייר', נתיב, 1 (2006), עמ' 17-22.
- גיל, מ' [משה], 'יעיש', גליונות, כא, ה-ו (תש"ז-תש"ח), עמ' 260-262, כג, א-ב (תש"ט-תש"י), עמ' 53-54.
- גינסטר, פנחס, 'תחילת המוסף הספרותי של "דבר" על רקע תקופתו', דברי הקונגרס העולמי האחד-עשר למדעי היהדות, חטיבה ג, ג (22 עד 29 ביוני, 1993), עמ' 162-164.
- גלבוץ, יהושע א' (מהדיר), אגרות משה חיוג, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב תשמ"ג.
- , אוקטובראים עברים: תולדותיה של אשליה, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב 1974.
- , לשון עומדת על נפשה: תרבות עברית כבריית-המועצות, ספריית פועלים, תל אביב תשל"ו.
- גלילי, זאב, 'במלכות הצלב - הנבואה השחורה' של אורי צבי על השואה', בתוך: <http://www.zeevgalili.com/?p=451>. תאריך אחזור: 9.7.2015.
- גלעד, זרובבל, 'גלוי עיניים: עם חיים הזז', בתוך: דן לאור ודב סדן (עורכים), מאסף חיים הזז (יא), אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 297-315.
- גלעד, זרובבל ודורותיאה קרוק, מעיין גדעון, תרגם מאנגלית: שמואל רגולנט, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1990, עמ' 193-194, 197.
- , 'נהר גועש: על חיים הזז', עתון 77 לספרות ולתרבות, יא, 91-92 (אב-אלול תשמ"ז), עמ' 36-37.
- גנסין, אורי ניסן, 'תחילת דברים אחרונים', המעורר, 2, ח-ט (אוגוסט-ספטמבר 1907), עמ' 312-353.
- גרודזנסקי, שלמה, 'זיתור טראגי', דבר, 8 באוגוסט 1958, עמ' 5.
- , 'חיים הזז ב"אופק נטוי"', דבר, 31 באוקטובר 1958, עמ' 7-8.
- , 'חיים הזז - רקע וקדם-רקע', אוטוביוגרפיה של קורא: מסות ורשימות על ספרות, ליקטו והביאו לדפוס: שמעון זנדבנק ואברהם יבין, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשל"ה, עמ' 111-115.
- גרוס, נחום, 'הבנקאות היהודית וצמיחת המשק בתקופת המנדט', בתוך: אבי בראלי ונחום

- קרלינסקי (עורכים), כלכלה וחברה בימי המנדט, 1918-1948, המרכז למורשת בן-גוריון, שדה בוקר תשס"ג, עמ' 217-237, ובפרט עמ' 221.
- גריןברג, יהודית, 'לשון וסגנון ב"חתן דמים"'. בתוך: דן לאור ודב סרן (עורכים), מאסף חיים הזז (יא), אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 171-189.
- גריס, זאב, 'סופרו של משיח - אהרון זאב אשכולי', פעמים, 100 (קיץ תשס"ד), עמ' 148-157.
- גרמשי, אנטוניו, על ההגמוניה: מבחר מתוך 'מחברות הכלא'. בחר. תרגם מאיטלקית. הקדים והעיר: אלון אלטרס, רסלינג, תל אביב 2004, עמ' 26-28.
- גרץ, נורית. ספרות ואידיאולוגיה בארץ-ישראל בשנות השלושים. א. האוניברסיטה הפתוחה. תל אביב תשמ"ח, עמ' 18-21, 125-169.
- , ספרות ואידיאולוגיה בארץ-ישראל בשנות השלושים: מקראה, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב תשמ"ח, עמ' 98-99.
- ד.ל., 'מעט לעט: פרסי ישראל', מעריב, 24 באפריל 1953, עמ' 5.
- דאום, רחל, 'זיקות ספרותיות לעולם החסידי ביצירות עגנון', עבודת מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשנ"ב.
- דגן, חגי, 'היהדות היא תלישות, אבל צריכה לשאוף למקום' (שאלון), הארץ, מוסף ספרים, 12 באוקטובר 2005, עמ' 3.
- דולב, אהרון, 'יוסף ידין על פרשת דרכים', מעריב, 'ימים ולילות', 2 באפריל 1964, עמ' 8.
- דור, משה, 'חיים הזז בלבוש דוד לוין על קרשי "הבימה"', מעריב, 'ימים ולילות', 15 בספטמבר 1972, עמ' 14-15, 55.
- דורון, מיכל, על ספת הגרפולוג, עקד. תל אביב תשס"ד, עמ' 38.
- דינור, בן-ציון, בימי מלחמה ומהפכה, מוסד ביאליק, ירושלים תשכ"א, עמ' 516.
- דלוז'נובסקי, משה, 'שלום אש זלמן שניאור: פנישה ברוח נועמת וברוח טובה', מאזינים, מב. 4 (אדר א-ב תשל"ו), עמ' 273-277 (בפרט עמ' 273-274).
- דלו, ז'יל ופליקס גואטרי, קפקא - לקראת ספרות מינורית, תרגמו: רפאל זגורי-אורלי ויורם רון, רסלינג, תל אביב 2005, עמ' 49-50.
- דרורי, איתמר, גאולה תימנית ועבריות חדשה: על הרומן 'יעיש' לחיים הזז, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשע"ד.
- , 'שובו של המחבר - על "פעמון ורימון" לחיים הזז', מחקרי ירושלים בספרות עברית, כח (תשע"ו), עמ' 139-165.
- האנציקלופדיה העברית, חברה להוצאת אנציקלופדיות, ירושלים ותל אביב תשכ"ח, יט, הערך 'טשרניחובסקי, שאול', עמ' 100.
- הולצמן, אבנר, חיים נחמן ביאליק, מרכז זלמן שזר, ירושלים תשס"ט, עמ' 181.
- הופמן, חיה, 'בני תימן בארץ-ישראל בראי הספרות העברית (תרמ"ג-תש"ח)', עבודת מוסמך, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב תשמ"ג.
- הופרט, שמואל, 'ירושלים היא עיר העתיד: ראיון עם חיים הזז - אזרח הכבוד של ירושלים', למרחב, 10 באוקטובר 1969.
- הרזוביץ, יעקב, 'חיים הזז ז"ל', הארץ, 30 במרס 1973.
- הזז, אביבה, 'דבר המביאה לבית-הדפוס' [על הסיפור 'שמואל פרנקפורטר'], בתוך: דן לאור

- ודב סדן (עורכים), **מאסף חיים הזו (יא)**, אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 10.
- , 'הוא היחיד הכותב בירת שמים ספרותית', **מעריב**, 24 בספטמבר 1999, עמ' 36.
- , 'תאריכים בחייו של חיים הזו', בתוך: ה' ברזל (עורך), **חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו**, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 387-391.
- , **דברים בכנס לציון שלושים וחמש שנה לפטירת חיים הזו במכון ון-ליר בירושלים**, 1 באפריל 2008.
- , **ריאיון עם דניאל בן סימון בתכנית 'היו ימים' בערוץ הכנסת (99)**, שודר בתאריך 21 בינואר 2010.
- הזו, חיים, 'אוטוביוגרפיה' (הביא לדפוס גצל קרסל), **דבר**, 'משא': לספרות, אמנות ועיון, 30 במרס 1973. עמ' 1.
- , 'גילוי שירה', **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 302-303.
- , 'דברים בעצרת יוצאי תימן', 6 במרס 1968, פורסם בדבר, 19 במרס 1976, עמ' 15 (נדפס שנית בתוך: **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 270-271).
- , 'דברים של ממש ולא חלום', **זאת הארץ**, 4 במאי 1973 (נדפס בשם 'שיבת ארץ ישראל' בתוך: **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 235-238).
- , 'הלאבירינט', **מעריב**, 15 במרס 1968, עמ' 23 (נדפס שנית בתוך: **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 267-269).
- , 'העיר': **דברים בטקס הענקת אזרחות הכבוד של ירושלים**, **דבר**, 3 באוקטובר 1969.
- , 'יצירה בין מלחמה ושלוש', **דבר**, 8 במאי 1970, עמ' 7 (נדפס שנית בשם 'שורש בנפש' בתוך: **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 88-90).
- , **מכתב לאשר ברש (10 בספטמבר 1929)**, בתוך: זהר שביט, **החיים הספרותיים בארץ ישראל 1910-1933**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשמ"ג, עמ' 254.
- , **מכתב ליוסף קלוזנר [25 באוקטובר 1918]**, **ידיעות גזנים**, 82 (אב תשל"ג), עמ' 758.
- , **מכתב ליעקב פיכמן [3 ביוני 1938]**, **ידיעות גזנים**, 82 (אב תשל"ג), עמ' 761-762.
- , **מכתב לירוחם פישל לחובר (4 באוגוסט 1925)**, **ידיעות גזנים**, 82 (אב תשל"ג), עמ' 760.
- , 'ממדות שירתו של אלתרמן', **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 356-357.
- , 'משורר בית ישראל', **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 354-355.
- , 'ראשון', 7 בינואר 1971, נדפס בתוך: **מעריב**, 8 בינואר 1971, ובתוך: **משפט הגאולה**, עם עובד, תל אביב תשל"ז, עמ' 317-320.
- הירודוטוס, **כתבי הירודוטוס**, ב, תרגם מיוונית, הקדים והעיר: אלכסנדר שור, ראובן מס, ירושלים תרצ"ו, VII, סעיף 89.
- הלוי, יוסף, 'הזו - מספרם של תימנים?: הליכות ומנהגי צנעא ביעש', **מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי**, ד (שבט תשמ"ג), עמ' 63-77.
- הלפרין, חגית, **המאסטרו: חייו ויצירתו של אברהם שלונסקי**, ספריית פועלים, הקיבוץ המאוחד ומרכז קיפ, תל אביב תשע"א.
- הלקין, שמעון, **ארעי וקבע**, אוהל, ניו יורק תש"ב, עמ' 159-168.
- המנחם, עזרא, 'חיים הזו' (מזכרונות קורא), **למרחב**, 4 בפברואר 1966.

- הרגיל, שרגא, 'הזו נבחר לנשיא-כבוד של אגודת הסופרים', דבר, 24 באפריל 1970, עמ' 4.
 הרשב, בנימין, התרבות האחרת: יידיש והשיח היהודי, כרמל, בשיתוף מכון פורטר, ירושלים
 תשס"ו, עמ' 149-154.
- ובר, מכס, האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם, עם עובד, תל אביב 1984.
- וזנר, מיכל, 'זה כן לפרוטוקול': "הדרשה" מאת חיים הזו כטקסט פרוטוקולי, מכאן, ט
 (תשס"ח), עמ' 42-56.
- ווייט, היידן, 'הטקסט ההיסטורי כמוצר ספרותי', תרגמה מאנגלית: ליאורה ברש, בתוך:
 אלעזר וינריב (עורך), חשיבה היסטורית, ב, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב תשמ"ה,
 עמ' 305-322.
- ויזר, רפאל, ביוגרפיה מוערת של כתבי חיים הזו, האוניברסיטה העברית ויד למורשת חיים
 הזו, ירושלים תשנ"ב.
- וויסבלאי, גיל, 'על הרומן הגנוז', בתוך: חיים הזו, 'ספינה בנמל (קטע מרומן גנוז)', ירושלים:
 מאסף לדברי ספרות, כ-כא (תשס"ד), עמ' 17.
- וויסברוד, רחל, בימים האחרים: תמורות בשירה העברית בין תש"ח לתש"ך, האוניברסיטה
 הפתוחה, תל אביב תשס"ב, עמ' 31, 33.
- וייץ, יוסף, 'בישוב של יער' (היכרות עם חיים הזו), תלמים אחרונים: פרקים מתוך העיזבון,
 אגף ההסברה של הקרן הקיימת לישראל, ירושלים תשל"ד, עמ' 54 (פורסם לראשונה
 בתוך: יוסף וייץ, 'בישוב של יער', הפועל הצעיר, 24 באפריל 1968).
- ורסס, שמואל, 'חרד לכל תיקון', דבר, 16 באוקטובר 1992.
- , 'שבתאי צבי והשבתאות בעולמה של הספרות העברית החדשה', מחקרי ירושלים
 בספרות עברית, יח (תשס"א), עמ' 123.
- זאנה ישנר, אלי, פעולת ה'שוכב', הוצאת המחבר (מהדורה חמישית), ירושלים תשנ"ח, עמ' 10.
- ז'בוטינסקי, זאב, 'ליובלם של זלטופולסקי וניידין', הרוויזיוניזם הציוני בהתגבשותו: קובץ
 מאמרים ב'דאזוסיט' לשנים 1925-1929, מכון ז'בוטינסקי בישראל, תל אביב 1985,
 עמ' 291-293.
- זינגר, מנדל (עורך), דוד פינסקי, זכרונו לברכה, פינת הספר, חיפה תש"ך, עמ' 80.
- זכאי, דוד, 'קצרות', דבר, 14 בדצמבר 1955, עמ' 6.
- , 'קצרות', דבר, 5 בספטמבר 1958, עמ' 12.
- , 'קצרות', דבר, 23 בדצמבר 1965, עמ' 3.
- , קצרות, עם עובד, תל אביב תשי"ד, עמ' 442-443.
- זכריה, שבת, שכונות ובתים בירושלים, עיריית ירושלים, ירושלים תשנ"ג, עמ' 1-4, "שכונת
 'נחלת אחים' בירושלים".
- זמורה, ישראל, "דלתות נחושת" לח. הזו, דבר, 6 בינואר 1956, עמ' 5.
- , "חגורת המזלות" לחיים הזו, בצרון, לט, ג (תשי"ט), עמ' 196-198.
- , 'בקולר אחד', הפועל הצעיר, 26 במרס 1963, עמ' 19.
- , 'חגורת המזלות', הפועל הצעיר, 8 באוקטובר 1958.
- , שני מספרים: ח. הזו, יעקב הורוביץ, מחברות לספרות, תל אביב ת"ש, עמ' 9-32.
- זנדבנק, שמעון, "הנעלם" והכרח העבריות, הארץ, מוסף תרבות וספרות, 7 במרס 1975.

- חזק, בארי, בכני אותי תקצר, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1974, עמ' 93.
- טביב, מרדכי, 'חוב אישי להזז', בתוך: הלל ברזל (עורך), חיים הזז: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 368-372.
- טורקוב-גרודברג, יצחק, שלום אש: רוח-סער בספרות אידיש, תרגם לעברית: ישעיהו אברך, עקד, תל אביב 1970, עמ' 35.
- יפה, אברהם בנימין, 'חיים הזז', משמר לילדים, 2 באפריל 1973.
- , 'נוסח הזז', על המשמר, 30 במרס 1973.
- , 'ראשיתו של הזז', על המשמר, 22 במרס 1968, עמ' 5.
- ירדני, גליה, "לשלמות אין גבול"... שיחה עם חיים הזז', מאזנים, ד, כו (תשכ"ח), עמ' 257.
- ירושלמי, יוסף חיים, זכור, תרגם מאנגלית: שמואל שביב, עם עובד, תל אביב תשמ"ח, עמ' 123-127.
- כהן, אברהם, 'השיבה אל המיתוס או השורשים הארכאיים של האתוס הלאומי: עיון בין תחומי ב"חתן דמים" לחיים הזז', החינוך וסביבו, ל (תשס"ח), עמ' 359-376.
- כהן, אדיר, "בקולר אחד" לח. הזז', דבר, מוסף לספרות ולאמנות, 19 באפריל 1963, עמ' 5.
- , סופרים עבריים בני זמננו. מ. מזרחי, תל אביב תשכ"ד, עמ' 59-60.
- כהן, ישראל, "בקץ הימים" לחיים הזז עם הצגת "הבימה", על המשמר, 17 בנובמבר 1972.
- כ"ץ, שרה, 'נוף ירושלים ביצירותיהם של שני מספרים בסיפורת העברית החדשה - חיים הזז ודוד שחר', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשל"ח.
- , 'שינוי-סגנון ותוצאתו', מאזנים, 5-6, מ (אפריל-מאי 1975), עמ' 370-376, ובפרט עמ' 375-376.
- כצנלסון, ברל, איגרת לש"י עגנון, (1936), בתוך: ש"י עגנון-ש"ז שוקן: חילופי אגרות (תרע"ו-תשי"ט), שוקן, ירושלים ותל אביב תשנ"א, עמ' 300-301.
- כצנלסון-נשר, חנה, אח ואחות: זכרונות, עם עובד, תל אביב תשל"ח, עמ' 129.
- לאור, דן, אלתרמן: ביוגרפיה, עם עובד, תל אביב תשע"ד.
- , 'בין מציאות לחזון: על השתקפותה של העלייה ההמונית ברומן הישראלי', בתוך: מרדכי נאור (עורך), עולים ומעברות, 1948-1952, יד יצחק בן-צבי, ירושלים תשמ"ז, עמ' 205-220.
- , 'המשיחיות האסתטית: בשולי "משפט הגאולה" לחיים הזז', מאזנים, מה, 6 (חשוון תשל"ח), עמ' 391-399, 437.
- , 'העלייה ההמונית כ"תוכן ונושא" בספרות העברית בשנות המדינה הראשונות', הציונות, מאסף יד (1989), עמ' 165, הערה 18.
- , 'הערות ל"בקולר אחד"', מאזנים, מג (תשל"ז), עמ' 410-417 (נדפס שנית בתוך: הלל ברזל [עורך], חיים הזז: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 259-271).
- , חיי עגנון: ביוגרפיה, שוקן, ירושלים ותל אביב תשנ"ח.
- לאור, דוד, 'מאחורי דלתות הנחושת: במחיצתו של ח. הזז', מעריב, 23 בדצמבר 1955, עמ' 12.
- לאסק, ישראל מאיר, (רשימה ללא כותרת), דבר, 25 במרס 1973, עמ' 2.
- לוי, איתמר, 'היושב בגנים - על חיים הזז', דף מידע מס' 95, 23 ביוני 2010, בתוך: <http://>

- www.itamar-books.co.il/newsletter/newsletter.asp?mode=nl&newsletter=95
 תאריך אחזור: 13.8.2015.
- לוינס, עמנואל, **חירות קשה: מסות על היהדות**, תרגמו מצרפתית: עידו בסוק ושמואל ויגודה, עריכה מדעית: ז'ואל הנסל, רסלינג, תל אביב 2007, עמ' 83-84, 311-314.
- לוסקי, חיים דעאל. 'דבר אינו זר לאדם יותר מהיסוד החייתי שבו: אחרית דבר לתיאוריה של הדת', בתוך: ז'ורז' בטאיי, **תיאוריה של הדת**, רסלינג, תל אביב 2003, עמ' 96.
- ליוטר, ד'אן פרנסוא. **המצב הפוסטמודרני**, תרגם מצרפתית: גבריאל אש. הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1999.
- ליכטנבוים, יוסף. **ספרותנו החדשה**, ניב, תל אביב תשכ"ג, עמ' 250.
- ליפסקר, אבידב (עורך), **אגרות יצחק למדן**, קרן ישראל מץ ומכון גנזים. תל אביב תשנ"ח.
- , (מהדיר), **יומן יצחק למדן**, הוצאת אוניברסיטת בראיילן, רמת גן תשע"ו, מבוא, עמ' כט-לא ועמ' 17, הערה 30.
- , **שירת יצחק עגן: אקולוגיה של ספרות בשנות ה-30 והי-40 בארץ ישראל**, מאגנס, ירושלים תשס"ו, עמ' 98-100, 207-259.
- , 'שימו לב אל הנשמה: גרינברג בברלין בשנות העשרים', **שיר אדום שיר כחול**, אוניברסיטת בראיילן, רמת גן תש"ע, עמ' 51-80.
- ליפשיץ, יאיר, 'גאולה מגולמת כגוף: עבר, עתיד ועבודת השחקן כהצנת "הגולם" של "הבימה"', **ראשית**, 1 (2009), עמ' 279-304, ובפרט עמ' 283.
- למדן, יצחק, מכתב לאשר ברש וליעקב רבינוביץ', 4 ביולי 1928, גנזים, א (תשכ"א), עמ' 241 (איגרת יד).
- לפידוס, רינה, **בנות לבנה בזעם החמסין: הספרות העברית וזיקותיה לספרות הרוסית**, א. כרמל, ירושלים תשס"ט, עמ' 161, 166.
- מגד, אהרון, 'פת חרבה וזבחי ריב', **למרחב**, 'משא' לספרות, אמנות וביקורת, 15 באפריל 1957. מגדלקליין בינדיגר, שושנה, **הרצליה - העשור הראשון: ייסודה, הקמתה ובנייתה, תרפ"ה-תרצ"ה**, 1924-1934, דרייב הפקות, הרצליה תשס"ד, עמ' 167.
- מדינה, שלום, 'היושבת בגנים - חזיון תעתועים', **על פי בור**, 10 בינואר 1966.
- מו"ש, 'פני ספרותנו לפי הזו', **הארץ**, מוסף תרבות וספרות, 21 באוקטובר 1955.
- מוהר, עלי, 'הגולה והגאולה' (שיחה עם חיים הזו), **דבר השבוע**, 26 בינואר 1973, עמ' 12, 29.
- , 'כשמש ביום כביסה', **דבר השבוע**, 12 בפברואר 1971, עמ' 8-9, 27.
- [מיכלי בנימין יצחק]. 'ארבעה מכתבים של ז. שניאור - במלאות שנה לפטירתו של המחבר', **מאזנים**, י, לג (כסלו-אייר תש"ך), עמ' 305-307.
- , 'נושא חדש ביצירת ח. הזו', **למרחב**, 'משא' לספרות, אמנות וביקורת, 10 באוקטובר 1958 (נדפס בשנית בשם 'נושא חדש: חבל לכיש' בספרו: חיים הזו: עיונים ביצירתו, עקד, תל אביב 1968, עמ' 132-147).
- , **חיים הזו: עיונים ביצירתו**, עקד, תל אביב 1968.
- מירון, דן, 'אף על פי כן נוע ינוע (על חיים הזו)', **דימוי**, 23 (חורף תשס"ד), עמ' 42-48.
- , 'בין התבוננות לבינה: בעקבות מסעו של עמוס עוז "פה ושם בארץ ישראל"', **אם לא**

- תהיה ירושלים: הספרות העברית בהקשר תרבותי-פוליטי, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1987, עמ' 207-226.
- , 'הרהורים בעידן של פרווזה', בתוך: זיסי סתוי (עורך), 'שלושים שנה, שלושים סיפורים, ספרי ידיעות אחרונות, תל אביב 1993, עמ' 401-402.
- , 'משמעות ההיסטוריה היהודית (על סיפורי חיים הזז)', למרחב, ז' חשון תשי"ח.
- , 'עד להיכן נטויו האופק', הארץ, 22 באוגוסט 1958.
- , 'על "בוקולר אחד" לח. הזז', הארץ, 17 במאי 1963.
- , 'בודדים במועדם: לדיוקנה של הרפובליקה הספרותית העברית בתחילת המאה העשרים, עם עובד, תל אביב תשמ"ח.
- , 'הרפיה לצורך נגיעה: לקראת חשיבה חדשה על ספרויות היהודים, עם עובד, תל אביב תשס"ה.
- , 'חיים הזז, פועלים, מרתביה תשי"ט.
- , 'פרפר מן התולעת, א, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב תשס"א, עמ' 63.
- נגאל, גדליה, ש"י עגנון ומקורותיו החסידיים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשמ"ג.
- נגב, איילת, שיחות אינטימיות, ידיעות אחרונות, תל אביב 1995, עמ' 55-64.
- נהוראי, בצלאל, 'משמר הוולגה מתחילתה ועד התיישבות חבריה', קב. משמר הוולגה 1922-1918, [חמור"ל], [תל אביב?] תשכ"ג, עמ' 24-25.
- נוברשטרן, אברהם, 'מודניזם יידי בארצות הברית', בתוך: ירמיהו יובל, יאיר צבן ודוד שחם (עורכים), זמן יהודי חדש: תרבות יהודית בעידן חילוני, ג, כתר ולמדא, תל אביב 2007, עמ' 170-171.
- ניימן, י"מ, 'היושבת בגנים', דבר, 6 באפריל 1945, עמ' 3.
- , 'על "בקץ הימים" להזז', דבר, 21 באפריל 1950, עמ' 5.
- נתנאל, לילך, 'על פולמוס שהוחמץ: פרשת המפגש בין סופרי "הרומן החדש" הצרפתי ו"הרומן החדש" הישראלי, ירושלים, יוני 1966', ראשית, 2 (2010), עמ' 215-234.
- סדן, דב, 'בית מידות ואגפיו: על חיים הזז', ארחות ושבילים, עם עובד, תל אביב תשל"ח, עמ' 109.
- , 'גרם המעלות', דבר, 26 בספטמבר 1973.
- , 'זימוני שבטים', מבפנים, לו, 1-2 (חורף תשל"ד), עמ' 138-142.
- , 'קטנות', דבר, ה' אדר תרצ"א (נדפס שנית בתוך: דב סדן, 'דברים לזכר חיים הזז ז"ל', זיכרונות האקדמיה ללשון העברית, יט-כ [תשל"ב-תשל"ג], עמ' 143-145).
- סלוצקי, יהודה, 'העתונות היהודית ברוסיה בשנים 1914-1938', בתוך: יהודה גוטהלף (עורך), עיתונות יהודית שהיתה, האיגוד העולמי של העיתונאים היהודים, תל אביב תשל"ג, עמ' 345, 350.
- ס' [סמילנסקי] יזהר, 'תזמורו של הטקסט בסיפורי הזז', בתוך: דן לאור (עורך), חיים הזז - האיש ויצירתו: דברים שנאמרו במלאת עשר שנים לפטירתו, מוסד ביאליק, ירושלים תשמ"ד, עמ' 35-50.
- עבר הדני (אהרון פלדמן), הערך 'חיים הזז', בתוך: ברוך קרופניק (עורך), אנציקלופדיה

- לספרות ישראלית וכללית, ב, מצפה, תל אביב 1942, עמ' 629.
- עגנון, שמואל יוסף, איגרות לשלמה זלמן שוקן (1932-1936), ש"י עגנון-ש"ז שוקן: חילופי אגרות (תרע"ז-תשי"ט), שוקן, ירושלים ותל אביב תשנ"א, עמ' 285, 299-301.
- , מעצמי אל עצמי, שוקן, ירושלים ותל אביב תשל"ו, עמ' 148-149.
- עמיחי-מיקלין, דניה, אהבת אי"ש: אברהם יוסף שטיבל, מוסד ביאליק, ירושלים תשס"א, עמ' 272, 298.
- עפרת, גדעון, "בקץ הימים" בין מחזות מופת', דבר, 'משא': לספרות, אמנות ועיון, 22 בספטמבר 1972, עמ' 1.
- , 'הכנעניות הסודית של "אופקים חדשים"', ביקורי אמנות, הספרייה הציונית, ירושלים תשס"ה, עמ' 283-290.
- פוגריבניסקי, יחנן, 'הלל זלטופולסקי (כ"ה שנה לפטירתו)', חרות, 20 בדצמבר 1957.
- פורסטר, אדוארד מורגן, אספקטים של הרומן, תרגם מאנגלית: ראובן צור, דגה, תל אביב תשכ"ד, עמ' 116.
- פיקמן יעקב, 'משהו על הזו: לרגל צאת ה"ריחיים השבורים" ע"י "עם עובד"', דבר, 6 ביוני 1942, עמ' 3.
- פילטש, יהודה, 'עם ביאליק בקושטא', הדאר, נג (תשל"ד), עמ' 591.
- , 'עם שאול טשרניחובסקי בקושטא', הדאר, נא (ל' ניסן תשל"ב), עמ' 343.
- פנואלי, שמואל ישעיהו, 'חבל לכיש בעיני הזו', ספרות כפשוטה, אגודת הסופרים ליד דביר, תל אביב תשכ"ג, עמ' 319-324.
- פרי, מנחם, 'איבד פוגל את פוגל: אחרית דבר ל"תחנות כבות"', בתוך: דוד פוגל, תחנות כבות, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תש"ן, עמ' 327-328.
- פרנצוס, עדנה, 'ישו ויהודה איש קריות בראי הספרות העברית החדשה: עיון בארבע יצירות', עבודת מוסמך, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב 1984, עמ' 5-8.
- צדוק, משה, 'ההווי התימני ב"יעיש"', דבר, 16 בינואר 1953, עמ' 3.
- , 'תרבות יהודי תימן בספרי יהודים יוצאי אירופה, המרכז לתרבות ולחינוך, תל אביב 1992, עמ' 108.
- צדקיה, שאול, "'נחלאות" - המגרש הביתי של מנחם בגין', כל העיר, 21 באוגוסט 1981, עמ' 24-25.
- צוויקי, יהודית, "'אבן שעות" כסימן-דרך ליצירתו של הזו', בתוך: הלל ברזל (עורך), חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 186-195.
- , 'האמנם חיים כפשוטם וכסתמם' [על פעמון ורימון], דבר, 'משא': לספרות, אמנות ועיון, 7 במרס 1975, עמ' 1.
- צור, ראובן, 'קריאה ב"דחמים"', בתוך: דן לאור ודב סדן (עורכים), מאסף חיים הזו (יא), אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 257-258.
- צורף, חגי (עורך), 'זלמן שזר, הנשיא השלישי: מבחר תעודות מפרקי חייו [1889-1974]', גנוך המדינה, ירושלים תשס"ח, הקדמה, עמ' ח.
- צמח, שלמה, 'ארבעה כרכים של חיים הזו (על יעיש)', מסה וביקורת, אגודת הסופרים העברים

ודביר, תל אביב תשי"ד, עמ' 253-279.

—, פנקסי רשימות: 1962-1973, עריכה והערות: חנן חבר ועדה צמח, עם עובד, תל אביב תשנ"ז, עמ' 184.

צמרת, צבי, 'השוואה כמקור לשיעור קומה יהודי', דבר, 19 באוגוסט 1983, עמ' 19.
קומס, אהרון, נספח: תחנות בחייו ובפרסום כתביו של דוד פוגל, האופל והפלא: עיונים ביצירתו של דוד פוגל, אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן, חיפה ותל אביב תשס"א, עמ' 218.

קודצווייל, ברוך, 'הטטרולוגיה של חיים הזז', הארץ, 30 באפריל 1953.

—, 'הטטרולוגיה של חיים הזז', הארץ, 22 במאי 1953, עמ' 5-6.

—, 'על רחיים שבורים', הארץ, 28 באוגוסט 1942, עמ' 3.

קושניר, טוביה, מחקרי טבע ומכתבים, עם עובד, תל אביב תש"ט.

קיסרי, אורי, 'חיים הזז מצביע עם הכנענים במחזהו "בקץ הימים"', מעריב, 18 ביוני 1950, עמ' 3.

קלדרון, נסים, 'אות חיים מהזז', אתר ynet, 16 במרס 2010: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3860046,00.html>.

13.8.2015. תאריך אחזור: articles/0,7340,L-3860046,00.html

קליינמן, משה, 'שני עולמים', רביבים, א (תרס"ח), עמ' 13-20.

קלינוב, י', 'בשלושת ימי ברל האחרונים', דבר, 20 באוגוסט 1944, עמ' 2.

קמיר, אורית, 'על פרשת דרכי כבוד', תרבות דמוקרטית, 9 (תשס"ה), עמ' 139-169.

קרוא, ברוך, 'תוספת מיוחדת למהדורה העברית', בתוך: נינה גורפינקל, 'בין גורקי וביאליק', גורקי בראי יצירתו, תרגם לעברית: אהרון אמיר, מסדה, רמת גן תשכ"ט, עמ' 158-169.

קרויס, שמואל, קדמוניות התלמוד, ב, דביר, תל אביב תש"ה, עמ' 44.

קרטון-בלום, רות, 'אמי, יוכבד בת-מרים: ראיון עם בתה של המשוררת', ידיעות אחרונות, המוסף לשבת, 19 בינואר 1990, עמ' 22-23, 27.

—, 'גדול מנראה הלא-נראה: על שירת בת-מרים', בתוך: יוכבד בת מרים, מחצית מול מחצית: כל השירים, עורכת: רות קרטון-בלום, מוסד ביאליק והקיבוץ המאוחד, ירושלים תשע"ד, עמ' 479-521.

קריין, רונלד סלמון, 'מושג העלילה', בתוך: דרכים לעיון ברומן: על פי מבחר של רוברט סקולס, תרגמו מאנגלית: שמשון ענבל ואחרים, דגה, תל אביב תשכ"ט, עמ' 140.

קרינסקי, אביבה, 'מסע בעקבות חייה הסוערים של יוכבד בת מרים', הארץ, מוסף תרבות וספרות, 17 בינואר 2014, עמ' 1, 4.

קריסטנה, ג'וליה, כוחות האימה: מסה על הכזות, תרגם מצרפתית: נועם ברוך, רסלינג, תל אביב 2005.

קרמר, שלום, 'בחרונו של זמן (חיים הזז) - עם הופעת "פעמון ורימון"', מאזנים, מ, 5-6 (ניסן-אייר תשל"ה), עמ' 367-368.

—, 'עם הזז', מאזנים, 4, לח (אדר תשל"ד), עמ' 199-202.

קרו, מיכאל, בן גוריון והאינטלקטואלים, המרכז למורשת בן-גוריון, ירושלים תשמ"ח.

קרסל, גצל, 'אנציקלופדיה חדשה', דבר, 14 באוגוסט 1942, עמ' 3.

—, 'לכסיקון לתולדות הספרות בדורות האחרונים, א, פועלים, מרחביה תשכ"ה, עמ'

597-595.

- קשת, ישרון [יעקב קופלביץ'], 'על חיים הזו (במלאת חמש שנים לפטירתו)', ידיעות אחרונות, 31 במרס 1978.
- , 'אהבת ישראל סאטירית של הזו', מולד, טו (תשי"ח), עמ' 459.
- , 'מפלשי אופק נטוי', הבלות, אגודת הסופרים ליד דביר, תל אביב תשכ"ב, עמ' 216-232.
- , קדמה וימה, עם עובד, תל אביב תש"ם, עמ' 261-267.
- , 'רשמי מסע באירופה', הדאר, 13 באוקטובר 1967, עמ' 739.
- קשתן, ישעיהו, 'על הספרות הצעירה ועל אגודת הסופרים: משאל בין הסופרים לקראת ועידתם', זמנים, מוסף לגיליון 71א, 4 בדצמבר 1953.
- ראבידוביץ, שמעון, שיחות עם ביאליק, דביר, ירושלים תשמ"ג, עמ' 65.
- ראובני, אהרון, 'מומו של הזו', ספרות והווי, ראובן מס, ירושלים תש"א, עמ' 23-27.
- רבי, יעקב, 'אחר מיטתו של הזו', על המשמר, 26 במרס 1973.
- , 'שר של תרבות', על המשמר, 30 במרס 1973.
- רוזנבלום, דורון, 'בריאה מתוך התוהו: ראיון עם הסופר חיים הזו', דבר השבוע, 30 במרס 1973, עמ' 12-13, 30.
- רוזנברג, פנינה, 'חיים זרים: חיי היהודים המהגרים בפרזו בין שתי מלחמות העולם ביצירתו של יוסל צוקר', חוליות, 9 (קיץ 2005), עמ' 219, הערה 20.
- רוז'נסקי, רחל, 'אורות השוויון על גשר מנהטן', הארץ, 27 ביולי 2007.
- רייכלין, אלון מאיר, 'יהודים בתנועות אנטי-בולשביקיות במהלך מלחמת האזרחים ברוסיה: המקרה של צבא דניקין', עבודת מוסמך, אוניברסיטת בריאילן, רמת גן תשס"ח.
- רמבה, אייזיק, 'א. אפלפלד, שיכון גאולים, בלוק 7, כניסה ב', מעריב, 28 במרס 1969, עמ' 25-26.
- רמבו, ארתור, 'מכתב לפול דמוני' (מכתב גלוי-העניינים), תרגמה מצרפתית: הלית ישרון, חדרים, 1 (1981), עמ' 25-28.
- רמרדראוך, גילה, 'פעמון ורימון', בתוך: הלל ברזל (עורך), חיים הזו: מבחר מאמרי ביקורת על יצירתו, עם עובד וקרן תל אביב לספרות ולאמנות, תל אביב תשל"ח, עמ' 196-201.
- רפאלי (צנציפר), אריה, במאבק לגאולה: ספר הציונות הרוסית ממהפכת 1917 עד ימינו, דבר ועינות, תל אביב תשט"ו, עמ' 74, 157, 158, 159.
- רצהבי, יהודה, 'הסופר הזו ויהדות-תימן (במלאת מאה שנה להולדתו של הסופר)', הצופה, מדור סופרים וספרים, 15 בינואר 1999, עמ' 9.
- , 'לחקר השמות יחיא, זכריה וחיים', לשוננו, יג (תש"ה), עמ' 165-166.
- , 'לשונות עבריים של בני תימן בפי הזו', בתוך: דן לאור ודב סדן (עורכים), מאסף חיים הזו (יא), אגודת הסופרים העברים ואגודת 'שלם', ירושלים תשל"ח, עמ' 75-133.
- ש"ס, 'לחגו של הזו בבית הנשיא', חרות, 1 בינואר 1960.
- שאלתיאל, אלי (עורך), דוד בן גוריון - ראש הממשלה הראשון: מבחר תעודות 1947-1963, מדינת ישראל, ארכיון המדינה, ירושלים תשנ"ז, עמ' 578.
- שאנן, אברהם, הספרות העברית החדשה לזרמיה, ה, ספריית 'דבר' אוניברסיטת בריאילן, תל

אביב 1977, עמ' 123-164.

—, **מילון הספרות החדשה: העברית והכללית**, יבנה, תל אביב 1959.

שבא, שלמה, ח'. **הזז השתתף בוועידות סופרים**, דבר, 5 באפריל 1964, עמ' 3.

שבא, שלמה (עורך), **שבעים השנים הראשונות: סיפור הבימה**, כתר, ירושלים 1987, עמ' 14. שביט, זהר, **מתרבות של שבט פרולטארי לתרבות פלוראליסטית של עם: ראשי פרקים להיסטוריה של הוצאת הספרים עם עובד**, ספרי עם עובד: קטלוג כללי תש"א-תשנ"ב, 1941-1991, עם עובד, תל אביב תשנ"ב, הערה 64.

—, **עלייתם ונפילתם של המרכזים הספרותיים באירופה ובאמריקה והקמת המרכז בארץ ישראל**, עיונים בתקומת ישראל, 4 (תשנ"ד), עמ' 444-456.

—, **החיים הספרותיים בארץ ישראל 1910-1933**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשמ"ג.

—, **ש'וטים קפה בעברית: על מקומם של בתי הקפה הספרותיים בסצנה התרבותית בתל אביב בתקופת היישוב**, בתוך: אלי שילר וגבריאל ברקאי (עורכים), **101 שנים לתל אביב: העיר העברית הראשונה**, אריאל, ירושלים תשע"ב, עמ' 178-191.

שוורץ, יגאל, **מחשבות על מאה שנות היסטוריוגרפיה של הספרות העברית החדשה**, מה **שרואים מכאן**, כנרת, זמורה ביתן ודביר, אור יהודה תשס"ה, עמ' 11-23.

שור, יהושוע, ל'. **שסטוב ותורתו**, דבר, 17 במאי 1940, עמ' 11.

שלאנגר (בן-מנחם), משה, **"בישוב של יער"**, רומן מאת ח. ח. הזז (דברי בקורת), **העולם**, יט, 19 במאי 1931, עמ' 386-388.

שלום, גרשום, **דברים בגו**, עם עובד, תל אביב תשל"ו, עמ' 487.

שלונסקי, אברהם, **מכתב לאשר ברש (ראשית 1925)**, בתוך: זהר שביט, **החיים הספרותיים בארץ ישראל 1910-1933**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשמ"ג, עמ' 262.

—, **מכתב ליצחק למדן (9 בנובמבר 1924)**, בתוך: זהר שביט, **החיים הספרותיים בארץ ישראל 1910-1933**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב תשמ"ג, עמ' 299.

שמ. י. **"למה השתהה" ח. הזז בכתיבת "בקולר אחד"?**, חרות, 7 ביוני 1963.

שמיר, משה, **נתן אלתרמן: המשורר כמנהיג**, דביר, תל אביב תשמ"ח, עמ' 9-80.

שמעון הכונה [ט'בוקוב | (חתום ש.ה.) **מזה ומזה**, **בראשית**, א, לנינגרד-מוסקבה 1926, עמ' 163-169.

שמעוני, בתיה. **על סף הגאולה: סיפור המעברה, דוד ראשון ושני**, דביר ומכון הקשרים. אור יהודה ובאר שבע 2008.

שמעוני [שמעונוביץ'], **דוד, הודעה על התפטרות, העם, א' אדר תרע"ח**.

שפי, סמדר, **אופקים חדשים - עשר שנות אמנות**, בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), **העשור הראשון תש"ח-תשי"ח**, יד יצחק בן-צבי, ירושלים תשנ"ח, עמ' 281-299.

שפירא, אניטה, **תפיסת התרבות של ברל כצנלסון**, **קשר**, 35 (חורף 2007), עמ' 88.

—, **ברל, ב**, עם עובד, ספריית אופקים, תל אביב תש"ם, עמ' 648-649.

שקד, גרשון, **המחזה האקספרסיוניסטי: "בקץ הימים" מאת ח. הזז**, **על סיפורים ומחזות**, כתר, ירושלים 1992, עמ' 129-156.

—, **זעקת המהפכה: על מקומו של הזז בתולדות הסיפור העברית**, בתוך: דן לאור (עורך),

- חיים הזו: האיש ויצירתו (דברים שנאמרו במלאת עשר שנים לפטירתו). מוסד ביאליק, ירושלים תשמ"ד, עמ' 10-19.
- , 'טול אדם מירשאל ביורפיה משל' (על דרכי האפיון ביצירתו של הזו), בצרון, ה, 19-20 (1983), עמ' 15-23, ובפרט עמ' 16.
- , 'הסיפורת העברית: 1880-1980, ב, כתר והקיבוץ המאוחד, ירושלים ותל אביב תשמ"ג, עמ' 18-19.
- , 'הסיפורת העברית: 1880-1980, ג, כתר והקיבוץ המאוחד, תל אביב 1988, עמ' 42-70.
- , 'הסיפורת העברית: 1880-1980, ד, כתר והקיבוץ המאוחד, תל אביב 1993, עמ' 47, 163-188.
- תדהר, דוד, אנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובוניו, ב-טו, ספריית ראשונים, תל אביב תש"ז-תשכ"ו.
- תמוז, בנימין, 'עיש של ח. הזו', הארץ, 19 בספטמבר 1952.

מן העיתונות, בלא שם מחבר

- 'בספרות ובאמנות', דבר, 3 באוגוסט 1928, עמ' 8.
- 'בעיות עבר והווה בספרות בדו-שיח הצרפתי-ישראלי', דבר, 7 ביוני 1966, עמ' 6.
- 'דו-שיח בין קונסטנטין סימונוב וסופרי ישראל', דף, כט (ספטמבר 1966), עמ' 3-14.
- דף ההנצחה של רב טוראי הזו, נחום (זוויק) באתר 'זיכור': <http://www.izkor.gov.il/HalalKorot.aspx?id=90679>. תאריך אחזור: 15.8.2015.
- 'הוענקו עשרה פרסי ישראל', מעריב, 20 באפריל 1953, עמ' 3.
- 'הזו: העם בציון נאלם, מדברות רק המפלגות', דבר, 13 באוגוסט 1961, עמ' 3.
- 'היושבת בגנים בעפולה', דבר, 18 בפברואר 1966, עמ' 15.
- "היושבת בגנים" בתיאטרון משה הלוי', דבר, 8 בנובמבר 1965, עמ' 6.
- 'הסופר חיים הזו - למנוחות' [הספד זלמן שז"ר על חיים הזו], הצופה, 26 במרס 1973.
- 'הספרים החשובים ביותר', מעריב, 2 במאי 1958, עמ' 15.
- 'הצגות בכורה של "היושבת בגנים" מאת חיים הזו', דבר, 17 בדצמבר 1965, עמ' 8.
- 'הרב הראשי של תורכיה, הרב חיים בז'ראנו ז"ל, 1850-1931', במערכה, 3, 21 (תשמ"א), עמ' 12, 27.
- 'חולקו פרסי ישראל', דבר, 28 באפריל 1955, עמ' 2.
- [ידיעה על המחזת היושבת בגנים]. דבר, 5 באוקטובר 1947, עמ' 7.
- [ידיעה על הקראה דרמטית מיעיש], דבר, מדור 'נשמע השבוע', 7 במרס 1958, עמ' 11.
- [ידיעה על הקראת הפרק 'השרף' מתוך יעיש], דבר, מדור 'פינת המאזין', 4 בפברואר 1955, עמ' 9.
- [ידיעה על הקראת קטע מתוך ריקודי החתונה של יעיש]. דבר, מדור 'פינת המאזין', 21 בינואר 1955, עמ' 9.
- [ידיעה על הרצאת ברוך קורצווייל בחיפה על 'הסיפור העברי ממנדלי עד הזו'], דבר, 26 באוגוסט 1952, עמ' 3.
- [ידיעה על הרצאת ברוך קורצווייל בחיפה על ריחיים שבורים ועל היושבת בגנים], דבר, 27

באפריל 1945, עמ' 5.

- 'ירכשו מטוס-קרב מהכנסות הצגת "בני אור"', דבר, 24 בנובמבר 1955, עמ' 4.
- 'מה קורא הנוער? (השוואה בין שני מחקרים)', דבר, 16 ביוני 1959, עמ' 3.
- [מודעה על מכירת הספר במלחמה ולאחריה], דבר, 26 ביוני 1942, עמ' 6.
- [מודעה על מכירת חולצות], דבר, 15 במאי 1942, עמ' 5.
- 'מועמדי מפא"י לכנסת הרביעית', דבר, 10 בספטמבר 1959, עמ' 4.
- [כמה מחברים], 'מיהו יהודי', הרעיון, 13-14 (אייר תשכ"ט, מאי 1969), עמ' 53, 54.
- 'מתהדקים קשרי-התרבות בין ישראל וצרפת', דבר, 3 בפברואר 1965, עמ' 8.
- 'נחום-וויזיק הוז', מעריב, ספרות, סופרים, ספרים, 30 באפריל 1987, עמ' 1.
- 'נפתח הדושיח בין סופרי צרפת וישראל', דבר, 6 ביוני 1966, עמ' 2.
- [סופר דבר], 'ננעלה ועידת אגודת הסופרים', דבר, 24 באפריל 1970, עמ' 2.
- 'סופרים צרפתיים - לישראל', מעריב, 29 בינואר 1965, עמ' 27.
- 'ספרים חדשים ב"עם עובד"', דבר, 12 באפריל 1948, עמ' 4.
- 'ספרים חדשים ב"עם עובד"', דבר, 29 במאי 1944, עמ' 1.
- 'ספרים חדשים', דבר, 9 במאי 1952, עמ' 4.
- 'ספרים חדשים', דבר, 11 במאי 1952, עמ' 4.
- 'עם הוז וקבץ בגבעת השלושה', דבר, 27 בנובמבר 1942, עמ' 6.
- 'פרס "דבר" לספרות על-שם ב. כצלסון - לחיים הוז', דבר, 26 באוגוסט 1955.
- 'פרס לחיים הוז', דבר, 9 באוגוסט 1966, עמ' 3.
- 'פרסי "הבימה" להוז, שחם ומסקין', מעריב, 22 בפברואר 1954, עמ' 3.
- 'ירחיים שבורים לחיים הוז: נימוקי ועדת השופטים למתן פרס ביאליק תש"ב לספרות יפה', דבר, 25 בדצמבר 1942, עמ' 6.
- 'רשימת המועמדים של מפא"י ובלתי-מפלגתיים לכנסת השלישית', דבר, 21 ביולי 1955, עמ' 2.
- 'רשימת ספרי-קריאה לתלמידים תיכוניים', דבר, 28 בנובמבר 1958, עמ' 8.
- 'תובע עלבון ביאליק מידי בן-גוריון', מעריב, 10 ביולי 1958, עמ' 3.
- 'תכנית "עם עובד" לשנת תש"ט 1949', דבר, 15 באפריל 1949, עמ' 4.

מקורות בלעז

- Band, Arnold J., 'The Impact of Statehood on the Hebrew Literary Imagination: Haim Hazaz and the Zionist Narrative', in: Deborah Dash Moore and Ilan Selwyn Troen (eds.), *Divergent Jewish Cultures: Israel and America*, Yale University Press, New Haven 2001, pp. 256-274.
- Bargad, Warren, *Ideas in Fiction: The Works of Hayim Hazaz*, Scholars Press, Chico, California 1982, p. 48.
- Bluth, Karl Theodor, *Leopold Jessner*, Oesterheld, Berlin 1928.
- Bradbury, Malcolm and James McFarlane (ed.), *Modernism: A Guide to European*

- Literature 1890-1930*, Penguin Books, London 1976, pp. 134-150, 467-480.
- Campbell, John K., *Honour, Family and Patronage*, Clarendon Press, Oxford 1970.
- Caron, Vicki, *Uneasy Asylum: France and the Jewish Refugee Crisis, 1933-1942*, Stanford University Press, Stanford 1999, pp. 94-116.
- Criss, Bilge Nur, *Istanbul Under Allied Occupation, 1918-1923*, E. J. Brill, Boston 1999, pp. 30-31.
- Even-Zohar, Itamar, *Papers in Historical Poetics*, Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv 1978, p. 83.
- Fargue, Léon-Paul, *D'après Paris*, Librairie de France, Paris 1931.
- , Fargue, Léon-Paul, *Le pieton de Paris: suivi de D'après Paris*, Gallimard, Paris 1939.
- Fitch, Noël Riley, *Literary Cafés of Paris*, Starrhill Press, Montgomery, Alabama 1989, pp. 35-52.
- Genot-Bismuth, Jacqueline, 'Haim Hazaz: La Dualité du Temps Humain dans "Au Terme des Jours"', in: Pierre Brunel (éd.), *La Mort de Godot: Attente et Evanescence au Théâtre: Albee, Beckett, Betti, Duras, Hazaz, Lorca, Tchekhov*, Minard, Paris 1970, pp. 135-154.
- Gertz, Nurith, 'To Caesar What is Caesar's: Ideology Versus Literature in the Stories of Hazaz', *Prooftexts*, 8, 2 (1988), pp. 183-196.
- Harshav, Benjamin, *Language in Time of Revolution*, University of California Press, Berkeley 1993, pp. 7-8, 55.
- , *Marc Chagall and His Times: A Documentary Narrative*, Stanford University Press, California 2004, pp. 79-80, 323-339.
- Howe, Irving, *Politics and the Novel*, Horizon Press and Meridian Books, New York 1957.
- Kokhav-Lev, Jacob, 'Between Science and Religion: The Philosophy of Lev Shestov', M.A Thesis, The Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem 2005.
- Krutikov, Mikhail, 'From Vienna to Kharkov via Paris: Five Letters of Meir Wiener to David Vogel, 1925-26', *Jews and Slavs*, 17 (2006), pp. 93-104.
- Lévinas, Emmanuel, *Difficile Liberté: Essais sur le Judaïsme*, Albin Michel, Paris 1976, pp. 40-41, 299-303.
- Levy, Ze'ev, 'Emmanuel Levinas on Secularization in Modern Society', *Levinas Studies*, 1 (2005), pp. 19-35.
- Mansel, Philip, *Constantinople: City of the World's Desire 1453-1924*, St. Martin's Press, New York 1996, p. 399.
- Martin, Bernard, 'The Life and Thought of Lev Shestov', Introduction to his

- Translation of Lev Shestov, *Athens and Jerusalem*, Ohio University Press, Athens 1966, pp. 11-44.
- Oulanoff, Hongor, *The Serapion Brothers: Theory and Practice*, The Hague, Mouton and Co., Paris 1966.
- Richardson, Michael, *Georges Bataille*, Routledge, London 1994, pp. 30-31.
- Ricoeur, Paul, 'What is a Text? Explanation and Understanding', in: John B. Thompson (ed. and trans.) *Hermeneutics and the Human Sciences*, Cambridge University Press, Cambridge 1981, pp. 146-165.
- Rousseau, Jean-Jacques, *Emile, or On Education*, II-IV, trans. A. Bloom, Basic Books, New York 1979.
- Shestov, Lev, *Athens and Jerusalem*, trans. B. Martin, Ohio University Press, Athens 1966.
- Stone, David R., 'Russian Civil War', in: Robin D. S. Higham and Frederick W. Kagan (eds.), *The Military History of the Soviet Union*, Palgrave, New York 2002, pp. 13-33.
- Tomasevskij, Boris, 'Literature and Biography', trans. Herbert Eagle, in: Vassilis Lambropoulos, David Neal Miller (eds.), *Twentieth Century Literary Theory: An Introductory Anthology*, State University of New York Press, Albany 1987, pp. 116-123.
- Venturi, Franco, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth Century Russia*, Weidenfeld and Nicolson, London 1960.

נספח א

עבודות מחקר שנכתבו על יצירת הזו

רשימה בסדר כרונולוגי

Gitin, Seymour, 'Jewish Existence in the Literary Form of Hayim Hazaz', M.A. Thesis. Hebrew Union College, Cincinnati 1962.

Morris, Elaine I., 'Key Motifs in the Writings of Hayyim Hazaz', Ph.D. Dissertation. New York University, 1968.¹

Bargad, Warren, 'Character, Idea, and Myth in the Works of Hayim Hazaz', Ph.D. Dissertation, Brandeis University, 1970 (as a book: Bargad, Warren, *Ideas in Fiction: The Works of Hayim Hazaz*, Scholars Press, Chico, California 1981).

רינון, ירדנה, 'מ"פרקי המהפכה" ל"דלתות נחושת" (מהדורות א ו-ב): תמורות בתפיסת המציאות ע"י ת. הזו', עבודת מוסמך, אוניברסיטת בראיילן, רמת גן תשל"ל.
זיממן, איתן, 'יצירתו של חיים הזו: השוואה בין שלש מהדורות יצירה', שני כרכים, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים 1974.
כהן, אברהם (אבי), 'עיון בהיסטוריוסופיה של חיים הזו ע"פ מבחר יצירות', עבודת מוסמך, אוניברסיטת בראיילן, רמת גן תשל"ו.

כ"ץ, שרה, 'נוף ירושלים ביצירותיהם של שני מספרים בסיפורת העברית החדשה - חיים הזו ודוד שחר', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בראיילן, רמת גן תשל"ח.
ברשאי, אבינועם, 'העיצוב הריטורי של המסר ביצירתו הסיפורית של חיים הזו', עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים תשמ"ג.
ידעיה, משה, "'החשבון" של הזו - מן המשמע למשמעות, על רקע כלל יצירתו ויצירות מן הספרות העברית החדשה', עבודת מוסמך, אוניברסיטת חיפה, חיפה 1983.
פרנצוס, עדנה, 'ישו ויהודה איש קריות בראי הספרות העברית החדשה: עיון בארבע יצירות', עבודת מוסמך, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב 1984.

1 איליין מוריס כתבה את עבודת הדוקטור הראשונה על יצירת הזו באוניברסיטת ניו יורק, בהנחייתו של ראש המכון ללימודי יהדות ע"ש ניומן, פרופ' אברהם יצחק כ"ץ. ראו ידיעה על כך בעיתון דבר בהקשר להענקת פרס ניומן להזו: 'פרס לחיים הזו', דבר, 9 באוגוסט 1966, עמ' 3.

סרוקה, נעמי, 'לעולמו של חיים הזו: עיונים בסיפור "אותו האיש" מאת חיים הזו (בקובץ "אבן שעות") כמסגרת לעיון בכלל יצירתו של הזו, עבודת מוסמך, אוניברסיטת חיפה, חיפה 1985.

כהן, יפעת, 'ייצוג לשוני של בת-תימן ב"היושבת בגנים" לחיים הזו, עבודת מוסמך, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים תשס"ה.

בן-שושן, תמר, 'חתן דמים: מחקר תימטולוגי בעצוב רב גרסאי בספרות העברית לדורותיה, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשס"ו.

דרורי, איתמר, "'יעיש" - הקאנון התימני של חיים הזו: פואטיקה, פרשנות של תרבות והיסטוריוסופיה, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשע"א.

רשימה בסדר אלפביתי

עברית

בן-שושן, תמר, 'חתן דמים: מחקר תימטולוגי בעצוב רב גרסאי בספרות העברית לדורותיה, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשס"ו.

ברשאי, אבינועם, 'העיצוב הריטורי של המסר ביצירתו הסיפורית של חיים הזו, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים תשמ"ג.

דרורי, איתמר, "'יעיש" - הקאנון התימני של חיים הזו: פואטיקה, פרשנות של תרבות והיסטוריוסופיה, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשע"א.

זימרון, איתן, 'יצירתו של חיים הזו: השוואה בין שלש מהדורות יצירה, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים 1974, שני כרכים.

ידעיה, משה, "'החשבון" של הזו - מן המשמע למשמעות, על רקע כלל יצירתו ויצירות מן הספרות העברית החדשה, עבודת מוסמך, אוניברסיטת חיפה, חיפה 1983.

כהן, אברהם (אבי), 'עיון בהיסטוריוסופיה של חיים הזו ע"פ מבחר יצירות, עבודת מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשל"ו.

כהן, יפעת, 'ייצוג לשוני של בת-תימן ב"היושבת בגנים" לחיים הזו, עבודת מוסמך, האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים תשס"ה.

כ"ץ, שרה, 'נוף ירושלים ביצירותיהם של שני מספרים בסיפורת העברית החדשה - חיים הזו ודוד שחר, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשל"ח.

סרוקה, נעמי, 'לעולמו של חיים הזו: עיונים בסיפור "אותו האיש" מאת חיים הזו (בקובץ "אבן שעות") כמסגרת לעיון בכלל יצירותו של הזו, עבודת מוסמך, אוניברסיטת חיפה, חיפה 1985.

פרנצוס, עדנה, 'ישו ויהודה איש קריות בראי הספרות העברית החדשה: עיון בארבע יצירות, עבודת מוסמך, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב 1984.

רינון, ירדנה, 'מ"פרקי המהפכה" ל"דלתות נחושת" (מהדורות א ו-ב): תמורות בתפיסת המציאות ע"י ח. הזו, עבודת מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן תשל"ל.

אנגלית

- Bargad, Warren, 'Character, Idea, and Myth in the Works of Hayim Hazaz', Ph.D Dissertation, Brandeis University, 1970 (as a book: Bargad, Warren, *Ideas in Fiction: The Works of Hayim Hazaz*, Scholars Press, Chico, California 1981).
- Gitin, Seymour, 'Jewish Existence in the Literary Form of Hayim Hazaz', M.A. Thesis, Hebrew Union College, Cincinnati 1962.
- Morris, Elaine I., 'Key Motifs in the Writings of Hayyim Hazaz', Ph.D Dissertation, New York University, 1968.

נספח ב

תאריכים מרכזיים בחייו של חיים הזז²

1898	נולד בכ"ט באלול, תרנ"ח (16 בספטמבר 1898) באוקראינה.
1904	צביה אמו נפטרה. סבתו, אם האב, גידלה אותו כאם.
1914	עזב את בית הוריו ללימודים בעיר סמוכה. הצטרף אל חברות נוער יהודי אקסטריני והתוודע אל הספרות הרוסית, ואחר כך אל הספרות העברית החדשה.
1917-1914	נדד בערי רוסיה ואוקראינה בזמן מלחמת העולם הראשונה ולאחריה.
1917	אירעה המהפכה הקומוניסטית ובעקבותיה מלחמת האזרחים. הזז היה עד בנדריו לנצוקת היהודים ולפוגרומים שנערכו בעיירותיהם.
1918	סיפורו הראשון 'כבוא השמש' נדפס בהשילוח. תחת שם העט ח. צבי.
1920	נרדף ונאסר בידי השלטון הבולשביקי. ירד למחתרת ונמלט לקושטא.
1922-1921	שהה כשנה וחצי עם החלוצים בקושטא ובסביבתה.
1931-1923	שהה בפריז. החל את עבודתו כסופר. פרסם את סיפורי המהפכה והחל בפרסום פרקי 'ר' פנחס'.
1926	ידידתו מרוסיה, המשוררת יוכבד בת מרים, באה לפריז עם בתה מריסה והיתה לבת זוגו.
1928	הזז ביקר בברלין וחווה אנטישמיות ברחובותיה. פרסם 'חתן דמים'.
דצמבר 1928	נולד בנו יחידו נחום (זוזיק).
1930	פורסם הרומן בישוב של יער בהוצאת שטיבל.
1931	עלה ארצה. למן סוף שנה זו גר בירושלים. מעשור זה ואילך פרסם סיפורים מספר בתדירות גבוהה בעיתונות הארץ ישראלית.
1933	פורסם מחזהו בקץ הימים במאזנים.
1938	התגורר כשנה וחצי בשכונות עולי כורדיסטן.
1944-1940	התגורר בשכונות עולי תימן. החל לפרסם סיפורים 'תימניים'.
1942	פורסם סיפורו 'הדרשה'. נדפס קובץ סיפוריו הראשון ריחיים שכורים. זכה בפרס ביאליק לספרות יפה.
1944	פורסם הרומן היושבת בגנים.
1946	פורסם הקובץ אבנים רותחות.
1952-1947	פורסם הרומן יעיש.
מאי 1948	שכל את בנו נחום (זוזיק) בקרבות על ירושלים.
יוני 1948	הכיר את אביבה קושניר לבית גינזבורג-פלג.
ינואר 1951	נישא לאביבה קושניר ברומא.
1953	זכה בפרס ישראל.
1956	פורסמה הנובלה דלתות נחושת. ב-1968 הורחבה לרומן של שני כרכים.

2 ללוח תאריכים מורחב ראו: הזז, 'תאריכים בחייו של חיים הזז', עמ' 387-391.

פורסם הקובץ הגורת מזלות וכו' הנובלה 'אופק נטוי'.	1958
הזו עבר לראשונה בחייו לגור בדירת קבע.	1961
פורסמה הנובלה בקולר אחד.	1963
ראתה אור מהדורה מתוקנת של כתביו בשנים עשר כרכים.	1968
פורסם הקובץ אבן שעות.	1973

24 במרס 1973 (כ' אדר ב' תשל"ג) - הזו נפטר משבץ לב.

[1975 פורסם הקובץ פעמון ורימון; 1977 - פורסם קובץ נאומיו משפט הגאולה; 1980 - פורסם הקובץ פרקי מהפכה; 2005 - פורסם הסיפור ימלא; 2009 - פורסם הקובץ בצלן של מלכויות].